

DAGENS FRÅGOR

Aftonbladet och Mare Balticum

I Aftonbladet (s) av den 6 september publicerade chefredaktör Gunnar Fredriksson en artikel under rubrikerna "Folkpartiledaren och Stockholmsbiskopen medarbetar i nazisttidskrift" samt "Kända svenskar medverkar i nynazistisk tidskrift".

Det är den nystartade tidskriften Mare Balticum som avses, och de svenskar som åsyftas, är professor Bertil Ohlin, biskop Helge Ljungberg, professor Birger Nerman, fil. dr Alf Åberg och fil. lic. Birger Hagård. Tidskriften utges som tidigare nämnts i Sv.T. av det s. k. Östersjösällskapet, där professor Nerman är ordförande, och syftet är att befordra den gemenskap, som på olika kulturområden finns mellan de gamla folken vid Östersjön med Kattegatt och Skagerack: danskar, norrmän, svenskar, finländare, ester, letter, litauer, polacker och tyskar. I ett förord till första numret av tidskriften skriver professor Nerman om såväl sällskapet som tidskriften, att de är "based on the democratic principles of freedom and the rights of man". Tidskriften är följaktligen både antinazistisk och antikommunistisk.

Mot Aftonbladets övergrepp skriver professor Nerman bl. a.: "Herr Fredriksson har trott sig finna en anledning till angrepp på oss svenskar i att en medarbetare och medlem av redaktionen är professor emeritus Johannes Paul i Hamburg. Denne skulle vara en nazistisk förbrytare. Sanning-

en är, att prof. Paul, som en tid tillhörde det nazistiska partiet — hur många blev icke mer eller mindre tvingade därtill — i stället var illa sedd av detta, bl. a. därför att han var teologie hedersdoktor och låtit döpa sina barn, och därför hindrades i befordran. Hans sak har undersökts av den nuvarande antinazistiska regimen, och han har blivit helt rentvådd."

Och tidskriften? Finns det något i innehållet i de hittills utgivna två häften, som ens skulle ge en antydning om några nazistiska eller nynazistiska sympatier? Självfallet inte. Överhuvudtaget har ännu icke publicerats någon enda artikel av politisk karaktär. Det är enbart fråga om kulturartiklar. I det första häftet skriver biskop Ljungberg om Ansgar, professor Friedrich Seebass om Östersjön från geografisk synpunkt, dr jur. Martin Koch om broförbindelserna vid Östersjön, fil. dr Alf Åberg om Sveriges östersjövälde under stormaktstiden, professor Nerman om Hjalmar Branting och professor Ohlin om Sverige och det estniska folket. I andra häftet behandlas ämnen, sådana som Nathan Söderblom, Skansen, skandinaviska och tyska friluftsmuseer, den lettiske diktaren Andrejs Eglitis, språkgemenskapen ifråga om sjötermer och samboendet i gränsområden mellan folk av olika nationalitet.

Helt naturligt har medlemmar av Mare Balticums redaktion krävt en ursäkt av Aftonbladet och desslikes ett

skadestånd. Skulle icke en uppgörelse i godo komma till stånd, måste det betraktas som självklart, att saken föres vidare till domstol. Illvilligt förtal av det slag, som Aftonbladet gjort sig skyldigt till, är ett oskick som grundligt måste näpsas.

Om det varit så, att den ifrågavarande artikeln hade skrivits av en av tidningens mindre initierade medarbetare, hade det inträffade kanske kunnat betraktas som ett olycksfall i arbetet. Men få känner den politiska semantiken bättre än fil. lic. Gunnar Fredriksson, som 1962 publicerade en bok, som hette just "Det politiska språket". Fredriksson går igenom olika varianter och skriver bl. a.: "Att förutsätta vad som skulle bevisas, på engelska 'to beg the question', kan ske i övertalande syfte. Knepet går ut på att man använder sig av ett ord eller uttryck med rik värderande innebörd innan denna värdering har fastställts med några goda eller ens dåliga skäl. I stället för att argumentera fäster man en lämplig term på något man gillar eller ogillar eller tycker bör göras. Man ger intrycket att frågan redan har avgjorts och försöker därigenom påtvinga läsaren eller åhöraren en slutsats som egentligen inte blivit belagd."

Aftonbladets chefredaktör har alltså väl vetat vad han gav sig in på. Syftet med artikeln var ren illvilja. Genom de skandalösa skrivierna ville man uppenbarligen i första hand misskreditera ett antal personer på den borgerliga kanten, främst gällde detta naturligtvis folkpartiledaren herr Ohlin. Men på samma gång skulle man försöka "komma åt" kyrkan genom en av dess främsta företrädare och vidare också de baltiska exilorganisationerna genom professor Nerman, välkänd som aktiv motståndare till såväl kommunism som nazism redan under andra världskriget, då som han

själv säger "det var farligt att vara antinazist".

Men frågan är, om det inte kan ha funnits ett annat motiv också. Den omständigheten, att antikommunistiska krafter från de nordiska länderna, de baltiska exilorganisationerna och Västtyskland, medvetet strävar efter att återuppliva de tidigare så omfattande och givande kontakterna, och att de genom Östersjösällskapet och Mare Balticum har fått en plattform och ett forum, ses givetvis inte med blida ögon i det kommunistiska Östtyskland. Ulbrichtregimen har satsat mycket på de nordiska kontakterna, den s. k. Östersjöveckan i Rostock är ett exempel. Givetvis ligger det i kommunisternas intresse att försöka "slå ihjäl" varje form av en fastare organiserad samverkan på den demokratiska sidan. Detta känner Aftonbladet uppenbarligen väl till — kontakterna med Öst-Berlin förefaller att vara goda. Chefredaktör Fredriksson har ställt socialdemokratiens ledande organ i landet och sig själv till förfogande för intressen, som borde vara främmande för den svenska socialdemokratien och fackföreningsrörelsen.

Jordbruket i Sovjet

Under det senaste halvåret har man i sovjetpressen allt oftare kunnat läsa artiklar om regeringens planer på sänkning av jordbruket och förbättring av levnadsförhållandena för landsbygdsbefolkningen, främst för kolchosbönderna. Av denna publicitet förstår man, att sovjetledarna denna gång — i motsats till vad som var fallet under Chrustjovepoken — menar allvar med denna aktivitet och strävar efter att lösa de väldiga investeringsproblemen inom jordbruket med landets egna ekonomiska medel.

För kolchosböndernas vidkommande har flera viktiga reformer genom-

förts de senaste två åren. Först och främst har deras inkomster ökat genom prishöjningar på av staten inköpta jordbruksprodukter. Ännu är denna höjning obetydlig — den utgör cirka 10 procent — men det finns reella utsikter till att den under de närmaste åren kommer att uppgå till 20 procent. Samtidigt har man utökat de s. k. privata jordarealerna, där bönderna odlar för egen räkning. Och än viktigare: regeringen har kungjort en deklaration, i vilken brukandet av dessa privata arealer garanteras för flera år framåt. Försäljningen av det livsmedelsöverskott som produceras av kolchosbönderna har slutgiltigt legaliserats, och de s. k. kolchosmarknaderna i städerna, där bönderna säljer sina livsmedelsprodukter enligt fri prisbildning, har också blivit lagliga, inte endast tolererade. Dessutom har man i anslutning till dessa marknader byggt saluhallar, kylhus och lagermagasin. Kanske är dessa byggen överreklamerade; huvudsaken är dock administrationens ändrade inställning till denna typ av fri handel, vilken i princip är oförenlig med doktrinen.

Den viktigaste reformen är kanske ändå att kolchosbönderna börjat få en del av sina löner i kontant betalning, vilket hittills förekommit mycket sällan och endast i de rikaste kolchoserna. Bönderna har nu blivit jämställda med industriarbetarna och har garanterad minimilön i kontanter. De ekonomiskt svagare kolchoserna (det är de flesta) har fått utnyttja krediter direkt från Nationalbanken för att kunna säkra utbetalningarna av dessa löner. Man förstår betydelsen av denna reform om man betänker att den överväldigande majoriteten av bönderna så gott som aldrig sett kontanter som ersättning för sina arbetsinsatser i kollektiven. Nu är denna diskriminering av bondeklassen äntligen borta. Alla dessa reformer har krönts

med den nya ukasen från 1965 om kolchosböndernas pensioner och sjukförsäkring. Intill fjolåret har kolchosbönderna saknat dessa sociala förmåner.

Reformerna var nödvändiga inte bara för att uppmuntra kolchosbönderna till mera effektivt arbete och minska deras passiva motstånd utan också för att hindra arbetskraftens "fanflykt" från kolchoserna. Det finns i dag inte många arbetare i åldrarna 20—50 år i kolchoserna. Männerna flyr som regel till fabriker efter värnplikten, och de unga kvinnorna följer dem. Tonåringar och äldre utgör den huvudsakliga arbetskraften.

Regeringen håller nu på att realisera en stor plan som går ut på att göra landsbygdens levnadsvillkor mera attraktiva. Denna plan omfattar utbyggnad av skolnätet och höjning av utbildningsstandarden, byggande av samlingslokaler med biografer etc. — allt i syfte att främja den kulturella verksamheten. Vidare skall varudistributionsnätet, som nu är ytterst otillräckligt ute i byarna, utvecklas, varukvaliteten höjas, kommunikationerna förbättras och landsbygdens motorisering främjas. Planen skall vara fullföljd 1970, och regimen räknar med att levnadsförhållandena på landsbygden då skall vara någorlunda drägliga.

Samtidigt är man i färd med att realisera planer på en förbättring av jordbruksarealernas bördighet. Efter 25 år av kollektivisering är myllan i större delen av det europeiska Ryssland utsugen och förstörd: Chrustjovs odlingsexperiment bidrog i stor utsträckning till detta förhållande. Till skillnad från Chrustjov har de nya ledarna i beredskap flera andra lösningar än endast ökad användning av konstgödsel med dyrbar utbyggnad av kemiska fabriker i släptåg, främst ökad dränering och konstbevattning.

Det verkar som om man för första

gången i Moskva märkt att också bönder är människor i samma grad som industriens proletärer och att de behöver en bättre behandling för att fungera som lojala och ekonomiskt effektiva medborgare. Detta är desto viktigare som jordbruksbefolkningen alltså utgör 46 procent av befolkningen.

Det är för tidigt att säga om alla dessa regeringsåtgärder för landsbygden kommer att ge resultat redan för skörden 1966. I Sovjet vet man aldrig exakt hur skördarna utfallit förrän i början av december, då bärgningen av rotfruktsskörden är avslutad. Att Moskva på denna punkt är ganska försiktig verkar att framgå av att förhandlingarna om brödsädsimporten under 1967 från Kanada och andra kapitalistiska länder redan inletts. Sovjetregeringen bedömer således sin nya giv på landsbygden utan någon propagandaentusiasm och förefaller att räkna med realiteter.

Hur behövliga och positiva alla dessa reformer inom jordbrukets och landsbygdens liv än är, gör de dock alla intryck av att vara halvmesyrrer på samma sätt som de nyligen genomförda reformerna inom industriförvaltningen. Gränserna för reformerna är utstakade av doktrinen bestämmelser, och de sovjetiska partiideologerna och partiapparaten håller strängt fast vid bibehållandet av jordbrukskollektiviseringen, ofta mot bättre vetande (med tanke på det fria jordbruket i Polen och Jugoslavien, där jordbruksproduktionen är betydligt mera effektiv). Man kan på goda grunder misstänka, att de doktrinära motiven i detta fall inte betyder allt. En likvidering av kollektivsystemet skulle öka bondeklassens inkomster och rörelsefrihet, och därigenom skulle statens polisiära kontroll över bönderna försvåras, om inte omöjliggöras. Och denna kontroll utgör alltså den svagaste

punkten i kommunismens politiska och ekonomiska system.

Ultimatum i Rhodesia

Omkring mitten av september anlände till Salisbury, huvudstaden i Rhodesia, en engelsk delegation. Dess uppgift var att till Rhodesias nuvarande regeringschef överlämna ett ultimatum. Inom tre månader skall i landet införas majoritetsstyre, dvs. de vita skall lämna över regeringen till de svarta. Kravet är resultatet av en kompromiss inom samväldeskonferensen i London, en kompromiss där premiärminister Wilson tydligen dragit det kortaste strået.

Det kan inte vara behagligt att framställa ett ultimatum då man vet att det kommer att förkastas, och då man vet att blott ringa makt kan sättas bakom orden. Mr Smith har ingen avsikt att ge upp. Han representerar de vita, som med skräck skulle se att svarta politiker plötsligt bleve de härskande och som förmodligen inom kort tid av förhållandena skulle tvingas att lämna sitt land och sina hem. Vad som händer vid sådana maktövertaganden har demonstrerats i Kongo. Faktum är att de svarta i dag inte har tillräckligt många och tillräckligt utbildade administratörer för att kunna hålla kvar Rhodesia på dess nuvarande höga standard. Då är inte heller majoritetsstyret mycket att bygga på. Ett sådant låter och är mycket bra i varje land med demokratisk författning (som dessutom tillämpas). Knapast i något afrikanskt land finns denna utmärkta ordning. Däremot har många fall uppträtt då en svart minoritet, kanske några få personer, tilltvingat sig diktatorisk makt som utövas under framsägande av många demokratiska tal. Nkrumah i Ghana var ett lysande exempel på en diktator i ett med polishjälp undertryckt land.

Rhodesia är inte någon polisstat. Om förhållandena där finns åtskilligt att hämta i en förträfflig liten bok, som Nordiska Afrikainstitutet i Uppsala gett ut (*Holger Benettsson, Problemet Rhodesia*. Pris 6:50 kr.). Som redan titeln anger, söker inte boken dölja att problem existerar. Nyinflyttade vita utan några tillgångar utöver sin hudfärg anser sig självklart vara överlägsna den som blivit född svart. De svarta har under lång tid behandlats väl av den engelska administrationen, men också med den välvilliga paternalism, som är en attityd som mer utvecklade svarta reagerar mot. De svarta är också som på så många andra håll gripna av en stark nationalism och tilltro till sin egen förmåga. Motsättningarna mellan befolkningsgrupperna är alltså många. Svårigheten är att komma fram till ett verkligt samarbete mellan representanter för de båda raserna. I Rhodesia finns trots allt förutsättningar för en utveckling åt det hållet. Skolväsendet är nämligen väl utbyggt åtminstone på lågstadiet. På det högre märks att de svarta har börjat mottagas i det integrerade universitetet i Salisbury. På den vägen kan till sist en uppfostran ske till ömsesidig respekt. Men att gå samarbetets väg tar tid och befrämjas säkerligen inte av något ultimatum med begäran om politiska förändringar på kort sikt.

Universitetsfabriken

"Högre utbildning" är titeln på en debattbok som SACO givit ut i den modesta förhoppningen att "stimulera den utbildningspolitiska debatten och kanske berika den". Det faller i ögonen att det endast är yngre akademiker som fått komma till tals — ingen av medarbetarna är äldre än trettio år, många åtskilligt yngre. I märklig grad präglas kritik och reformförslag

också av det kuriösa ressentiment mot professorer som tycks vara en väsentlig del av den studentpolitiska debatten om universitetens ställning och funktion. Det är angeläget att betona, att detta ressentiment ingalunda nödvändigtvis är förbundet med någon allmän opposition mot auktoriteter och makthavande. En artikel av Erland Ringborg, SFS' ordförande, om "Universitetet i samhället — samhället i universitetet" präglas till exempel genomgående av en uppenbarligen djup och oskrymtad vördnad för statsmakterna, enkannerligen deras representanter i kanslersämbetet. Universitetens högre lärare betraktas däremot principiellt som en skara bångstyriga och illa upplysta personer, vars tjänster emellertid är oundgängliga, varför det är angeläget att med lirande och lämpor få dem med på noterna. "Vore inte en PR-man för den interna informationen med speciell uppgift att bearbeta de ämbetet underställda läroanstalterna också på sin plats?" Visserligen kommer kand. Ringborg att tänka på att hr Rosén och byråkraterna kring honom också kunde vara betjänta av ökad kännedom om realiteterna ute på det akademiska fältet, men vid närmare eftersyn visar det sig att även detta endast skulle tjäna syftet att på universitetsnivån "skapa en bättre grogrund för förståelsen för sitt handlande i de större och principiellt betydelsefulla frågorna". Främmande är tydligen tanken, att UKÄ för egen del genom kontakt med verkligheten skulle behöva öka sin egen förmåga att förstå "principiellt betydelsefulla frågor".

En utomordentligt intressant uppsats är fil. stud. Kjell Fredrikssons energiska inlägg om "Rationaliseringar i utbildningsindustrin". I en medryckande tuff stil försöker han genomgående anlägga ett teknokratiskt, företagsekonomiskt perspektiv på ut-

bildningen. Greppet på ämnet är snarast mera intressant än de konkreta förslagen — pedagogisk utbildning av universitetslärare, införande av termen "verkmästare" som alternativ till "överassistent", obligatorisk test genom PA-rådets försorg av alla sökande till professurer, förstärkning av studentidrotten för att motverka en befarad, nationalekonomiskt betänklig försämring av universitetsproduktens framtida arbetskapacitet och annat mera dylikt. Det verkligt problematiska och diskutabla ligger ju nämligen däri, att ett universitet *icke är* en fabrik, och inte blir det genom att kand. Fredriksson skapar termen utbildningsfabrik. Författaren är i hög grad medveten om svårigheten — han påpekar att det är lättare att mäta kvalitén hos en knappål, och förty också rationalitetsgraden i knappålsindustrin än att bedöma kvalitén hos en tvåbetygare i engelska. Alldeles riktigt; och på den svårigheten havere-rar hela det stolta resonemanget, även om inte Fredriksson observerar olyckan.

Självfallet skall universitetens arbete, som alla andra institutioners, bedrivs så rationellt som möjligt — men vad som är rationellt kan aldrig avgöras annat än i relation till ett åsyftat mål. Fredriksson har förenklat saken för sig genom att från början klippa bort två väsentliga komponenter, uppenbarligen just därför att de inte låter sig hanteras med hans fyrkantiga och trubbiga instrument. Den ena är forskningen, en besvärlig storhet som fejas åt sidan med den underbara formuleringen "något symbiosförhållande behöver inte råda mellan undervisning och forskning". Den andra är bildningen, ett begrepp som, såvitt man kan se, ej förekommer i hr Fredrikssons artikel, möjligen därför att författaren ej hört talas därom.

SACO lär inom sina led rymma även

en annan typ av expertis på universitetsfrågor än den som representeras av kår- och SFS-pampar. Man vill gärna utgå från att även denna sakkunskap, kanske rentav emanerande från universitetslärarhåll, snarast möjligt gör sig förnummen i SACO-sammanhang på samma sätt som yngreopinionen.

Yrvaken Edenman

De svenska avtalsförhandlingarna har sedan gammalt varit internationellt uppmärksammade på grund av sin smidighet och de skilda parternas ansvarsmedvetande. Så mycket mer anmärkningsvärt är det då att vi i år fått bevittna den mest besynnerliga långdans av konfliktvarsel, beskyllningar och hätska uttalanden. Man kan fråga sig om inte ett par statsråd presenterat de mest kuriösa piruetterna. Men medan civilminister Hans Gustavssons beramade utfall mot tjänstemännen i årets första majtal måste ses som en solouppvisning till fromma för partiets vänsterflygel, verkar ecklesiastikminister Ragnar Edenmans sidoskutt i lärarförhandlingarna snarare som ett snubbelsteg i ren ovana att förhandla.

I årets avtalsrörelse är läget helt nytt på grund av lärarnas nya strejkrätt. Trots detta irriterade avtalsverket lärarkåren med att redan i utgångsskedet försena ett avtal. När förhandlingarna för fackskolans och gymnasiets lärare uppsköts 1964 var båda parterna eniga om att diskussionerna borde upptas i så god tid att de ändrade löne- och anställningsvillkoren skulle kunna träda i kraft den 1 juli i år. Men våren gick utan att avtalsverket presenterade något organisationsunderlag. Inte förrän under försommaren kunde förhandlingarna överhuvudtaget börja. I ett par omgångar växlades bud och motbud och

i slutet på augusti meddelade SACO att man ansåg arbetsgivar sidans bud oantagligt och avsåg att varsla om strejk. En ny kontakt togs och natten mellan 23 och 24 augusti enades parterna om ytterligare förbättringar för vissa SACO-grupper. Vägen var alltså banad för en uppgörelse före den 15 september.

I denna, den elfte timmen kastade sig emellertid ecklesiastikdepartementet yrvaket in i förhandlingarna och den 9 september torpederade man effektivt det mödosamt uppbyggda samförståndet genom att lägga fram en helt ny organisationsplan med bl. a. 14 dagars extra fortbildning, förlängning av universitetens läsår och utökad undervisningsskyldighet för vissa universitetslärarkategorier. Departementets föredragande skall ha yttrat att avtalsverkets bud föranlett de ändrade förutsättningarna. Arbetsgivar sidan har alltså med olust sett att samförstånd träffats på villkor som man ansett för gynnsamma för arbetstagarer — och i sista stund bättrat på sina egna krav. Man kan undra vad t. ex. LO skulle sagt om en privat arbetsgivare agerat på liknande sätt.

Självfallet gör emellertid Edenman anspråk på att ha en förklaring till det skedda: motparten skall i allt väsentligt ha orienterats om den kommande förändringen redan under våren och borde alltså inte ställa sig överraskad. Den 8 september förvarnade emellertid avtalsverket SACO om det kommande utspelet — just för att SACO *inte* skulle bli överraskad. I själva verket hade heller inte t. ex. den utökade tjänstgöringstiden varit på tal tidigare. Det är inte underligt att landet plötsligt får uppleva sin första lärarstrejk.

Det är besynnerligt att ett socialdemokratiskt statsråd skall visa så lite förståelse för själva avtalssystemets villkor.

Storstadspressens upplagor

Dagspressens upplagenoteringar för första halvåret 1966 blev offentliga i mitten av augusti månad. Under några dagar fylldes tidningarna av självförhärlikande helsidesannonser, som under skallande jubelrop lämnade besked om nya upplageökningar. Med ett remarkabelt undantag: Expressen, landets största tidning, fick inskränka sig till att omnämna en smärre ökning och att för övrigt slå fast att den alltfortfarande är störst.

Under våren publicerades då och då blänkare i dags- och veckopress om de största tidningarnas upplagor, detta trots att tidningarna i princip överenskommit att begränsa upplageskriverierna till Tidningsstatistikens redovisningar halvårsvis, i augusti och kring månadsskiftet januari/februari. En viss nervositet kunde spåras på åtskilliga håll. Den redan i slutet av år 1965 aviserade nedläggningen av Stockholms-Tidningen förorsakade den största oron. Efter några månader av mycket hedervärda och samtidigt smått patetiska journalistiska ansträngningar att göra en bra tidning — trots att nedläggningsbeslutet redan var fattat — utkom det sista numret av Stockholms-Tidningen söndagen den 27 februari 1966. Därmed gavs startsignalen till ett allmänt slagsmål om ca 100 000 prenumeranter och uppskattningsvis 25 000 lösnummerköpare. Kampen hade emellertid börjat så smått redan vid årsskiftet och intressenterna var för övrigt fler än man kanske hade trott på förhand.

Dagens Nyheter tog som väntat lejonparten av Stockholms-Tidningens gamla läsare och noterar, efter en ökning med 29 000 ex., nu 413 000 ex. (här, liksom i det följande, medelupplaga vardagar). Tidningens position som klart största morgontidning i Sverige markerades ytterligare och försprånget till närmaste konkurrent,

Göteborgs-Posten, är nu 135 000 ex. DN:s frammarsch med knappt 100 000 ex. under den senaste tioårsperioden har nära sammanhängt med konvulsionerna kring Stockholms-Tidningen. Ägarövergången till LO på hösten 1956 bidrog till en omedelbar höjning av DN:s upplaga med drygt 15 000 ex. och den slutliga nedläggningen med, som sagt, knappt 30 000 ex.

Svenska Dagbladet har emellertid inte blivit lottlöst vid fördelningen av arvet efter Stockholms-Tidningen; en ökning med knappt 15 000 ex. har fört upp upplagan till 166 000 ex. En ungefärligen lika stor upplageökning blev den omedelbara följderna av LO-köpet av St.T.—AB hösten 1956; under den senaste tioårsperioden har upplagan stigit med omkring 55 000 ex.

Göteborgs-Posten redovisar 277 000 ex., en ökning med 5 000 ex. Detta motsvarar den genomsnittliga ökningstakten under de senaste tio åren och ger i vart fall inte något bidrag till svaret på frågan vart Stockholms-Tidningens gamla läsare tagit vägen. GP gynnades helt naturligt av Ny Tids nedläggning på hösten 1963. Socialdemokratiens försök med en återuppväckt "Ny Tid med Kuriren" har inte erbjudit någon allvarlig konkurrens; hur det går med experimentet med Malmö-tidningen Arbetets västsvenska edition, vilket påbörjades den 15 juni detta år, är ännu för tidigt att avgöra. Något svårare hot utgör tydligen inte heller den återstående lokala morgontidningen *Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning*, som stagnerat, jämfört med föregående år, vid 62 000 ex.

Sydsvenska Dagbladet når för första gången över den magiska 100 000 ex.-gränsen, ett sedan länge eftersträvat mål, och registrerar 101 000 ex., en ökning med drygt 6 000 ex. Under intryck av den pigga och välskötta socialdemokratiska konkurrenten Arbetets framgångar har SDS på senare år

insett att dess dominerande position som södra Sveriges största tidning ingalunda är en självklarhet. *Arbetet* noterar nu 86 000 ex., en rekordartad ökning med drygt 20 000 ex. Denna ökning hänför sig visserligen till betydande del till en skickligt genomförd fusion med den icke bärkraftiga socialdemokratiska tidningen i Hälsingborg, Nyheterna, men orsakerna är säkerligen flera. Såsom numera ledande socialdemokratisk morgontidning — och i viss mån regeringsorgan, jämte Aftonbladet — har tidningen kunnat tillgodoräkna sig en viss andel av Stockholms-Tidningens gamla läsare, gissningsvis sex à sju tusen. Om experimentet med en särskild västsvensk edition av Arbetet, avsedd för Göteborg, visar sig ekonomiskt rimlig och journalistiskt genomförbart för framtiden, kan man vänta sig att Arbetet tämligen snart passerar 100 000 ex. — Beträffande Malmös morgontidningar må slutligen nämnas att *Skånska Dagbladet* kan glädja sig åt en ökning med 646 ex., till knappt 42 000 ex., något som enligt tidningens egen annons tyder på att "det går framåt" för tidningen och att "tendensen alltså är klar". Under de senaste åtta—tio åren har upplagan pendlat kring 40 000 ex. (högst 1961 med drygt 43 000 ex.) och det behövs nog åtskilligt av centerpartistiska partistödspengar för att verkligen bryta stagnationen.

De stora morgontidningarnas upplageutveckling ger således bara till en mindre del — och för övrigt endast till en mindre del — svaret på frågan vart Stockholms-Tidningens läsare kan ha tagit vägen. Vilket bidrag kan då aftonpressens upplageförändringar ge?

Aftonbladet redovisar den i särklass största upplageökningen av alla aftontidningarna, plus 20 000 ex., till drygt 292 000 ex. Tidningen når därmed den högsta upplagan i sin histo-

ria och den nedåtgående trenden från 1964 till 1965 (en minskning från 289 000 till 272 000 ex.) har brutits. Uppenbarligen kan den nu aktuella ökningen i betydande grad tillskrivas Stockholms-Tidningens nedläggning. Aftonbladet är för åtskilligt socialdemokratiskt partifolk numera vad Stockholms-Tidningen och en gång Morgon-Tidningen/Social-Demokraten var: Partiorganet, att läsas. Men det är nog felaktigt att förklara hela ökningen med en hänvisning härtill.

Expressen, landets största tidning, redovisar 457 000 ex., en ökning med 699 ex. Bekymren att hålla den stora upplagan intakt har lett till panikslagna och illa underbyggda nyhetsartiklar om rikstidningarnas situation efter Stockholms-Tidningens bortgång. Aftonbladets odisputabla framgångar har förringats och enbart förklarats med att AB numera är den enda socialdemokratiska rikstidningen. *Expressen* har satsat hårt på att undvika

en hotande upplagenedgång och så smått etablerat sig som en energisk konkurrent till det stora förlagets vec-kopressalster av omisskännlig pornografiskartär. Till detta kommer att Lundahls-kampanjen fullt stilenligt har fullföljts med "jättesensationer" om påtryckarna inom Sveriges Radio m.m. Tidningen har kort sagt gjort skäl för Stig Ahlgrens förslag till ny slogan: "Expressen, tidningen med solsting!".

De bägge aftontidningarna i Göteborg och Malmö, slutligen, redovisar tämligen blygsamma ökningar, *Göteborgs-Tidningen* knappt 2 000 ex. till 69 000 ex. och *Kvällsposten* drygt 3 000 ex. till 76 000 ex.

Det förefaller sammanfattningsvis som om på sin höjd hälften av Stockholms-Tidningens tidigare upplaga skulle kunna spåras i upplageökningarna för konkurrenterna av rikstidningskaraktär.